

VTNKA ARBITRAŽO TEISMO LIKVIDAVIMAS: AR TIKRAI BUS NAIKINAMI VTNKA PRIIMTI ARBITRAŽO SPRENDIMAI?

Dr. Rimantas Daujotas

Tarptautinio arbitražo ekspertas
APB „Motieka ir Audzevičius“
Gynėjų g. 4, Vilnius, Lietuva
www.rdaujotas.com

Vilniaus apygardos teismas (VAT) [2019 m. balandžio 30 d. sprendimu](#) pripažino Vilniaus tarptautinį ir nacionalinį komercinį arbitražą (VTNKA) neteisėtai įsteigtu. Praktikai teigia, kad tai turėtų būti pagrindu panaikinti VTNKA administruotose bylose priimtus arbitražo sprendimus ir asmenims susigrąžinti iš jų priteistas lėšas¹.

Tačiau, manyčiau, kad VTNKA arbitražo teismo likvidavimas nesuteikia pagrindo VTNKA arbitražo sprendimų panaikinimui. VTNKA arbitražo teismo likvidavimas galėtų būti pagrindu panaikinti priimtus VTNKA arbitražo sprendimus tik labai išimtiniais ir labai išskirtiniais atvejais.

Nors ši tema kelia labai daug įdomių praktinių ir teorinių klausimų, pabandykime pirmiausia labai glaustai apžvelgti ar egzistuoja šiam atvejui aktualūs arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindai įtvirtinti LR Komercinio arbitražo įstatymo (KAĮ) 50 str. 3 d.?

Pirmas pagrindas (KAĮ 50 str. 3 d. 1 p.). Akivaizdu, kad šalies sudariusios arbitražinį susitarimą neveiksnumas neturi reikšmės nagrinėjamai situacijai ir nėra niekaip susijęs su VTNKA arbitražo teismo likvidavimu.

Lieka antroji KAĮ 50 str. 3 d. 1 p. dalis – ar galioja arbitražinis susitarimas (greičiausiai pagal Lietuvos teisę) nukreipiantis į VTNKA arbitražą? Trumpas atsakymas – jei arbitražinis susitarimas buvo sudarytas raštu, jis buvo aiškus ir arbitražinio nagrinėjimo metu nekilo klausimų dėl jo apimties, nė viena šalis neginčijo arbitražinio susitarimo galiojimo, jis galėjo ir buvo įvykdytas, tuomet nėra akivaizdžių pagrindų pripažinti tokį arbitražinį susitarimą negaliojančiu. Šiuo atveju

¹ <https://www.delfi.lt/verslas/nuomones/giedrius-murauskas-vtnka-likvidavimas-versla-vercia-suklusti-gales-skusti-arbitrazo-anksciau-priimtus-sprendimus.d?id=81309930>
<http://infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&Str=66206>
<https://www.vz.lt/pramone/2019/05/03/arbitrazas-neteisetas-abejones-del-95-sprendimu>

svarbi aplinkybė ir ta, kad prieš priimant VAT sprendimą arbitražinio susitarimo šalys objektyviai negalėjo žinoti, kad VTNKA buvo neteisėtai įsteigtas.

Antras pagrindas (KAĮ 50 str. 3 d. 2 p.) – pranešimai ir galimybė pilnai pristatyti savo bylą. Ar VTNKA arbitražo teismo likvidavimas susijęs su šiuo pagrindu? Nemanau. Jei arbitražo bylą pralaimėjusi šalis neįrodinėjo ar nesugebėjo įrodyti šio KAĮ 50 str. 3 d. 2 p. pagrindo Teismui, nematau priežasčių kodėl VTNKA arbitražo teismo likvidavimas galėtų būti labiau aktualus šiam arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindui.

Trečias pagrindas (KAĮ 50 str. 3 d. 3 p.) – arbitražo teismo sprendimas buvo priimtas dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui. Analogiškai antrajam - nematau priežasčių kodėl VTNKA arbitražo teismo likvidavimas galėtų būti aktualus šiam arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindui.

Ketvirtas pagrindas (KAĮ 50 str. 3 d. 4 p.). Akivaizdu, kad šalys susitardamos spręsti savo ginčus VTNKA arbitražo teisme pagal VTNKA veikloje taikytą arbitražo procedūros reglamentą išreiškė valią spręsti savo ginčus būtent VTNKA ir suteikti VTNKA pirmininkui atitinkamus įgaliojimus. Tokia buvo šalių valia, taigi ir šalių susitarimas. Todėl, jei arbitražo bylą pralaimėjusi šalis neįrodinėjo ar nesugebėjo įrodyti šio KAĮ 50 str. 3 d. 4 p. nurodyto pagrindo, nematau priežasčių kodėl VTNKA arbitražo teismo likvidavimas galėtų būti aktualus šiam arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindui.

Antra KAĮ 50 str. 3 d. 4 p. dalis (arbitražo teismo sudėtis ar arbitražo procesas neatitiko imperatyvių šio įstatymo nuostatų) iš pirmo žvilgsnio atrodo galėtų būti aktuali nagrinėjamai situacijai. Tačiau, vėlgi klausimas ar VTNKA arbitražo teismo juridinė forma turėjo įtaką arbitražo teismo sudėčiai ar arbitražo procesui? Jei taip, tuomet reikia klausti kaip konkrečiai vykęs procesas neatitiko imperatyvių KAĮ normų? Ar VTNKA reglamento normos nesuteikė galimybės ginčo šalims pilnai pristatyti savo bylą? Paskirti arbitrą? Nušalinti arbitrą ir pan.? Jei VTNKA vykęs arbitražo procesas nepažeidė fundamentalių šalies procesinių teisių, tuomet ir VTNKA arbitražo teismo juridinė forma nėra aktuali.

Be to, kaip teisingai išaiškino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas byloje [Nr. E3K-3-471-916/2016](#):

"Arbitražas savo esme yra būdas šalims įgyvendinti valią dėl ginčų sprendimo būdo, todėl jos gali susitarti dėl procedūrų ir taisyklių, pagal kurias vyks jų arbitražo procesas. Šalys taip pat gali pačios šias taisykles sukurti. Taigi šalys gali savo nuožiūra parinkti norimą taisyklių sistemą tam, kad ji geriausiai atitiktų jų poreikius. (...) Aiškinant minėtas KAI 3 straipsnio 6 dalies ir 5 straipsnio 4 dalies nuostatas atskirai nuo KAI 4 straipsnio 1, 2, 3, 4 ir 7 dalių, neatsižvelgiant į arbitražo esmę ir poreikius, tai lemtų, kad Lietuvos Respublikoje negali būti taikomos arbitražo taisyklės, kurių nėra patvirtinęs subjektas, atitinkantis nuolatinės arbitražo institucijos sąvoką pagal KAI. (...) Tokiomis aplinkybėmis būtų itin formalu paneigti šalių valią pasirinkti vienokią ar kitokią procedūrinių taisyklių sistemą vien tuo pagrindu, kad ji nėra patvirtinta tam tikro subjekto. Šalys bet kuriuo atveju gali pažodžiui perrašyti pasirinktos arbitražo taisyklių sistemos nuostatas į savo susitarimą ir taip užtikrinti jų privalomumą. Todėl teisėjų kolegija sprendžia, kad KAI nustatytas arbitražo taisyklių patvirtinimo reikalavimas pats savaime neturi esminės reikšmės sprendžiant dėl arbitražo proceso tinkamumo."

Penktas pagrindas (KAI 50 str. 3 d. 5 p.) – arbitruotinumumas. Nematau priežasčių kodėl VTNKA arbitražo teismo likvidavimas galėtų būti aktualus šiam arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindui. Jei ginčas negalėjo būti perduotas arbitražui, tuomet neturi reikšmės koks arbitražas ar kokia arbitražo instituciją jį nagrinėjo.

Šeštas pagrindas (KAI 50 str. 3 d. 6 p.). LR viešoji tvarka. Akivaizdu, kad turint vaizduotės prie šio pagrindo galima pritempti viską. Tačiau, LR įstatymų įtvirtinta viešoji tvarka suprantama kaip LR imperatyviųjų teisės normų visuma. Vėlgi imperatyvios teisės normos. Todėl šioje vietoje atsakymas toks pat kaip ir dėl antros KAI 50 str. 3 d. 4 p. dalies.

Apibendrinant, manau esminis momentas yra tai, kad šalis turės įrodyti priežastinį ryšį tarp VTNKA juridinės formos, VTNKA reglamento ir šalies procesines teises pažeidusio arbitražo proceso. Ar bus lengva įrodyti tokį priežastinį ryšį? Labai abejoju.

Todėl, manyčiau, kad VTNKA arbitražo teismo likvidavimas galėtų būti pagrindu panaikinti priimtus VTNKA arbitražo sprendimus tik labai išimtiniais ir išskirtiniais atvejais. Kitais atvejais – jei arbitražo procesas vyko sklandžiai, šalims buvo suteiktos visos procesinės teisės ir jos turėjo

galimybę dalyvauti sudarant arbitražo tribunolą, turėjo galimybę pilnai pristatyti savo bylą – nematau priežasčių kodėl VTNKA arbitražo teismo likvidavimas galėtų sąlygoti jau priimtų VTNKA arbitražo teismo sprendimų panaikinimą.

didysis arbitražo paradoksas yra tai, kad jis siekia tų valstybinių institucijų bendradarbiavimo nuo kurių nori išsilaisvinti

Ir pabaigai, pamąstymas – liberali arbitražo teisės teorija teigia, kad didysis arbitražo paradoksas yra tai, kad jis siekia tų valstybinių institucijų bendradarbiavimo nuo kurių nori išsilaisvinti. Vis dėlto, arbitražas gali būti visiškai veiksmingas pagal įprastinius susitarimus, kurie nepriklauso nuo nacionalinės teisės aktų arba teisėjų. [Plačiau.](#)